Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (sedmého senátu)

4. října 2024*

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v občanských věcech – Příslušnost a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech – Nařízení (EU) č. 1215/2012 – Článek 1 odst. 1 – Oblast působnosti – Věci občanské a obchodní – Pojem – Řízení o nahrazení souhlasu žalovaného s vydáním věci zajištěné orgány činnými v trestním řízení z úschovy soudu – Článek 8 bod 2 – Intervenční žaloba – Pojem ‚třetí strana‘ “

Ve věci C-494/23 [Mahá] [i],

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím Nejvyššího soudu (Česká republika) ze dne 7. června 2023, došlým Soudnímu dvoru dne 3. srpna 2023, v řízení

QE,

IJ

proti

DP,

EB,

SOUDNÍ DVŮR (sedmý senát),

ve složení: F. Biltgen (zpravodaj), předseda senátu, N. Wahl a M. L. Arastey Sahún, soudci,

generální advokát: M. Campos Sánchez-Bordona,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za německou vládu: J. Möller, M. Hellmann a J. Simon, jako zmocněnci,

– za Evropskou komisi: S. Noë a K. Walkerová, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: čeština.

[i] Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádného z účastníků řízení.

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 1 odst. 1 a čl. 8 bodu 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi QE a IJ, kteří mají bydliště v České republice, na jedné straně a DP a EB, kteří mají bydliště ve Francii, na straně druhé ohledně vydání vozidla, které koupili QE a IJ, z úschovy soudu.

Právní rámec

Unijní právo

Bruselská úmluva

3 Hlava I Úmluvy ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32, dále jen „Bruselská úmluva“), stanoví:

„Tato úmluva se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu.

[...]“ (*neoficiální překlad*)

Nařízení (ES) č. 44/2001

4 Článek 1 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42), které platilo do 9. ledna 2015 a bylo zrušeno nařízením č. 1215/2012, stanovil:

„Toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní.“

Nařízení č. 1215/2012

5 Bod 10 odůvodnění nařízení č. 1215/2012 zní:

„Oblast působnosti tohoto nařízení by měla zahrnovat všechny hlavní věci spadající do oblasti občanského a obchodního práva kromě určitých přesně stanovených záležitostí, [...]“

6 Článek 1 odst. 1 tohoto nařízení stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*).“

7 V článku 8 tohoto nařízení je uvedeno:

„Osoba, která má bydliště v některém členském státě, může být též žalována:

[...]

2) jedná-li se o žalobu o záruku nebo o intervenční žalobu, u soudu, u něhož byla podána původní žaloba, ledaže by toto řízení bylo zahájeno pouze proto, aby tato osoba byla odňata soudu, který je pro ni příslušný;

[...]“

8 Článek 26 odst. 1 tohoto nařízení zní:

„Není-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před tímto soudem účastní. [...]“

České právo

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

9 V ustanovení § 80 odst. 1 a 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) je uvedeno:

„(1) Není-li věci, která byla vydána nebo odňata, k dalšímu řízení už třeba a nepřichází-li v úvahu její propadnutí nebo zabrání, vrátí se tomu, kdo ji vydal nebo komu byla odňata. Jestliže na ni uplatňuje právo osoba jiná, vydá se tomu, o jehož právu na věc není pochyb. Při pochybnostech se věc uloží do úschovy a osoba, která si na věc činí nárok, se upozorní, aby jej uplatnila v řízení ve věcech občanskoprávních. [...]

[...]

(3) Rozhodnutí podle [odstavce 1] činí předseda senátu, v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán. [...]“

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

10 V ustanovení § 88 písm. d) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, je uvedeno:

„Namísto obecného soudu [...] je k řízení příslušný soud, u něhož probíhá řízení o úschovách, jde-li o rozhodnutí, že ten, kdo odporoval vydání předmětu úschovy žadateli, je povinen s ním souhlasit.“

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

11 Díl 1 hlavy IV zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních je nadepsán „Řízení o úschovách“. Jsou v něm obsaženy mimo jiné i § 298 a § 299 tohoto zákona.

12 Ustanovení § 298 tohoto zákona, nadepsané „Vydání úschovy“, v odstavci 1 stanoví:

„Předmět úschovy vydá soud příjemci na jeho žádost. Jestliže ke složení došlo proto, že někdo jiný než příjemce uplatňuje právo na vydání předmětu úschovy nebo že někdo jiný, jehož souhlasu je třeba, nesouhlasí s vydáním předmětu úschovy příjemci, je k vydání předmětu úschovy zapotřebí souhlasu všech účastníků a osoby, pro jejíž nesouhlas s plněním došlo ke složení do úschovy. […]“

13 V ustanovení § 299 tohoto zákona, nadepsaném „Nahrazení souhlasu s vydáním úschovy“, je uvedeno:

„(1) Byl-li souhlas s vydáním předmětu úschovy odepřen, lze jej nahradit pravomocným rozsudkem soudu, kterým bylo rozhodnuto, že ten, kdo vydání odporoval, je povinen souhlasit s vydáním předmětu úschovy žadateli.

(2) Pro řízení o nahrazení souhlasu podle odstavce 1 je příslušný soud, u něhož probíhá řízení o úschově.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

14 QE a IJ, kteří mají bydliště v České republice, koupili v Německu dne 19. srpna 2017 vozidlo za 13 000 eur. Dne 12. září 2017 bylo vozidlo zajištěno českou policií, jelikož v souvislosti s ním údajně došlo ve Francii ke spáchání trestného činu krádeže. Po tomto zajištění nebylo vozidlo vráceno QE a IJ, ale bylo uloženo do úschovy Okresního soudu v Českých Budějovicích (Česká republika), jelikož v předchozím řízení uplatňovali právo k vozidlu i DP a EB mající bydliště ve Francii.

15 QE a IJ podali u tohoto soudu žádost o vydání věci z úschovy soudu. Vzhledem k tomu, že české právo v takovém případě vyžaduje souhlas všech dotčených osob, QE a IJ rovněž podali žalobu, kterou se domáhali, aby uvedený soud přijal rozhodnutí nahrazující souhlas DP a EB s tímto vydáním. Tato žaloba byla doručena DP i EB, kteří se k ní ve stanovené lhůtě nevyjádřili.

16 Soud, kterému byla věc předložena, jakožto soud prvního stupně prohlásil, že k rozhodnutí o žalobě na nahrazení souhlasu není mezinárodně příslušný – v podstatě přitom konstatoval, že tuto příslušnost by bylo možné založit pouze na základě čl. 26 odst. 1 nařízení č. 1215/2012, avšak DP a EB se coby žalovaní neúčastnili řízení před tímto soudem.

17 Krajský soud v Českých Budějovicích (Česká republika) k odvolání QE a IJ usnesením ze dne 5. listopadu 2021 rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

18 QE a IJ podali proti tomuto rozhodnutí dovolání k Nejvyššímu soudu (Česká republika), který je předkládajícím soudem, přičemž tvrdili, že řízení o nahrazení souhlasu je zvláštním druhem řízení, které nevyvěrá z hmotněprávního vztahu mezi účastníky řízení, takže nelze aplikovat pravidla stanovená v nařízení č. 1215/2012.

19 Předkládající soud má za to, že na základě některých okolností lze dospět k závěru, že řízení o nahrazení souhlasu s vydáním předmětu z úschovy spadá pod pojem „věci občanské a obchodní“ ve smyslu čl. 1 odst. 1 nařízení č. 1215/2012, a tedy do věcného rozsahu tohoto pojmu. Smyslem úschovy je, aby v občanském soudním řízení došlo k odstranění pochybností o tom, která z dotčených osob má z titulu vlastnického nebo jiného práva nárok na vydání věci. Toto povahou sporné řízení je rovněž upraveno ustanoveními civilně-procesních předpisů, a to konkrétně ustanoveními o zvláštních řízeních soudních.

20 Předkládající soud ovšem podotýká, že o použitelnosti nařízení č. 1215/2012 lze pochybovat kvůli incidenční povaze dotčeného řízení. Ačkoliv se řízení o úschovách a řízení o nahrazení souhlasu s vydáním předmětu úschovy svou povahou liší, druhé řízení je existenčně úzce závislé na řízení o soudní úschově.

21 Poté, co předkládající soud připomněl, že příslušnost českých soudů k rozhodování v řízení o úschově je založena výkonem veřejných pravomocí orgány činnými v trestním řízení, poukázal na paralelu s rozsudkem ze dne 18. září 2019, Riel (C-47/18, EU:C:2019:754), v němž Soudní dvůr shledal, že žaloba na určení pohledávek za účelem jejich přihlášení v rámci úpadkového řízení vyplývá přímo z úpadkového řízení, úzce s ním souvisí a má původ v právu upravujícím úpadková řízení.

22 Předkládající soud dále upozornil na to, že kdyby bylo připuštěno, aby se mezinárodní příslušnost pro řízení o nahrazení souhlasu s vydáním předmětu úschovy určovala na základě jurisdikčních pravidel stanovených v nařízení č. 1215/2012, mohl by se otevírat prostor pro strategické uvažování účastníků řízení o úschovách, a to v tom smyslu, že někteří účastníci řízení by byli pasivní a vyčkávali, než budou dle obecného pravidla zakotveného v článku 4 tohoto nařízení žalováni před soudem svého bydliště.

23 Předkládající soud má pochybnosti i ohledně výkladu čl. 8 bodu 2 nařízení č. 1215/2012, který se týká jurisdikčních pravidel v případě intervenční žaloby, a to zejména proto, že několik jazykových verzí tohoto ustanovení používá pojmy „třetí strana“ a „řízení s třetí osobou“.

24 Pro případ, že bude na otázku, zda řízení o nahrazení souhlasu s vydáním předmětu z úschovy spadá pod pojem „věci občanské a obchodní“ ve smyslu čl. 1 odst. 1 nařízení č. 1215/2012, odpovězeno kladně, se tedy předkládající soud táže, zda lze čl. 8 bod 2 tohoto nařízení vykládat v tom smyslu, že se vztahuje na takové řízení.

25 Za těchto podmínek se Nejvyšší soud rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Musí být článek 1 odst. 1 nařízení [č. 1215/2012] vykládán v tom smyslu, že řízení o nahrazení souhlasu žalovaného s vydáním věci z úschovy soudu, jež je řízením incidenčním ve vztahu k řízení o soudní úschově zahájenému uložením věci zajištěné orgány činnými v trestním řízení do této úschovy, spadá pod pojem ‚věci občanské a obchodní‘ ve smyslu uvedeného ustanovení?

2) Pro případ, že bude první otázka zodpovězena kladně, musí být článek 8 [bod] 2 nařízení [č. 1215/2012] vykládán v tom smyslu, že žaloba na nahrazení souhlasu s vydáním věci z úschovy soudu, podaná jedním z účastníků řízení o úschově, v níž je předmětná věc uložena, proti jinému účastníku tohoto řízení, představuje žalobu ve smyslu uvedeného ustanovení?“

K předběžným otázkám

K první otázce

26 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 1 odst. 1 nařízení č. 1215/2012 vykládán v tom smyslu, že pod pojem „věci občanské a obchodní“ ve smyslu tohoto ustanovení spadá řízení o žalobě na nahrazení souhlasu žalovaného podané v souvislosti s žádostí o vydání věci z úschovy soudu, které je řízením incidenčním ve vztahu k řízení o úschově věci zajištěné orgány činnými v trestním řízení.

27 Úvodem je třeba připomenout, že jelikož se nařízením č. 1215/2012 ruší a nahrazuje nařízení č. 44/2001, které samo nahradilo Bruselskou úmluvu, platí výklad, který Soudní dvůr podal v souvislosti s ustanoveními posledně zmíněných právních předpisů, rovněž pro nařízení č. 1215/2012, pokud tato ustanovení mohou být považována za „rovnocenná“ (rozsudek ze dne 30. června 2022, Allianz Elementar Versicherung, C-652/20, EU:C:2022:514, bod 20 a citovaná judikatura).

28 Tak je tomu i v případě čl. 1 odst. 1 nařízení č. 1215/2012, podle něhož se toto nařízení „vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. […]“, jelikož toto ustanovení je rovnocenné článku 1 odst. 1 nařízení č. 44/2001 a článku 1 prvnímu pododstavci první větě Bruselské úmluvy.

29 Podle ustálené judikatury platí, že s cílem zajistit v co nejvyšší možné míře rovnost a jednotu práv a povinností vyplývajících z nařízení č. 1215/2012 pro členské státy a zúčastněné osoby, je třeba pojem „věci občanské a obchodní“ nevykládat jako pouhý odkaz na vnitrostátní právo některého z dotčených států. Tento pojem musí být považován za pojem autonomní, který je nutno vykládat s ohledem na cíle a systém tohoto nařízení, jakož i na obecné zásady vyvozené ze všech vnitrostátních právních řádů (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 7. května 2020, Rina, C-641/18, EU:C:2020:349, bod 30 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 16. července 2020, Movic a další, C-73/19, EU:C:2020:568, bod 33).

30 V tomto ohledu z judikatury Soudního dvora vyplývá, že i když do působnosti nařízení č. 1215/2012 mohou spadat určité spory mezi orgánem veřejné správy a osobou soukromého práva, jsou-li předmětem žaloby *acta iure gestionis*, je tomu jinak, pokud orgán veřejné správy jedná v rámci výkonu veřejné moci (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 6. října 2021, TOTO a Vianini Lavori, C-581/20, EU:C:2021:808, bod 37 a citovaná judikatura, a ze dne 22. prosince 2022, Eurelec Trading, C-98/22, EU:C:2022:1032, bod 21 a citovaná judikatura).

31 Uplatnění výsad veřejné moci jednou ze stran sporu z důvodu výkonu jejích pravomocí, které jdou nad rámec obecných právních pravidel použitelných na vztahy mezi jednotlivci, totiž takový spor vylučuje z „věcí občanských a obchodních“ ve smyslu čl. 1 odst. 1 nařízení č. 1215/2012 (rozsudky ze dne 6. října 2021, TOTO a Vianini Lavori, C-581/20, EU:C:2021:808, bod 38 a citovaná judikatura, a ze dne 22. prosince 2022, Eurelec Trading, C-98/22, EU:C:2022:1032, bod 22 a citovaná judikatura).

32 Pro účely zjištění, zda určitá věc spadá pod pojem „věci občanské a obchodní “ ve smyslu čl. 1 odst. 1 nařízení č. 1215/2012, a tedy do působnosti tohoto nařízení, je třeba určit právní vztah existující mezi stranami sporu a jeho předmět, nebo alternativně zkoumat základ podané žaloby

a podmínky jejího podání (rozsudky ze dne 6. října 2021, TOTO a Vianini Lavori, C-581/20, EU:C:2021:808, bod 36 a citovaná judikatura, a ze dne 22. prosince 2022, Eurelec Trading, C-98/22, EU:C:2022:1032, bod 23 a citovaná judikatura).

33 I když musí toto posouzení provést předkládající soud, je užitečné, aby Soudní dvůr s ohledem na vyjádření, která mu byla předložena, poskytl ve vztahu k okolnostem, které by mohly být vzaty do úvahy, několik upřesňujících vysvětlení.

34 Soudní dvůr již v tomto směru rozhodl, že spor mezi dvěma podniky, který vznikl v souvislosti s dodávkami pohonných hmot pro potřeby vojenské operace a o němž je rozhodováno v rámci řízení o zrušení obstavení účtu, spadá pod pojem „věci občanské a obchodní“, jelikož skutečnost, že určité činnosti mají veřejný účel, nepředstavuje sama o sobě znak dostatečný na to, aby byly kvalifikovány jako vykonávané *iure imperii* (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. září 2020, Supreme Site Services a další, C-186/19, EU:C:2020:638, body 65 a 66). Soudní dvůr nicméně dovodil, že tomu tak není v případě návrhu na přiznání pravomoci konstatovat existenci budoucích protiprávních jednání prostřednictvím pouhého zápisu sepsaného úředníkem dotčeného orgánu veřejné moci, jelikož takový návrh se ve skutečnosti týká pravomocí, které jdou nad rámec obecných právních pravidel použitelných na vztahy mezi jednotlivci (rozsudek ze dne 22. prosince 2022, Eurelec Trading, C-98/22, EU:C:2022:1032, bod 25 a citovaná judikatura).

35 V projednávané věci z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že řízení o žalobě na nahrazení souhlasu s vydáním věci z úschovy soudu je řízením, které umožňuje, aby byl chybějící souhlas žalovaného s žádostí o vydání věci z úschovy nahrazen rozhodnutím soudu, a to s cílem určit, jaké osobě má soudní orgán předmět úschovy vydat.

36 Jak uvedl předkládající soud, tato žaloba, jejímž základem jsou řízení o zajištění, o němž rozhodly orgány činné v trestní řízení, a řízení o úschově dotčené věci, je nezbytným předpokladem vydání věci z úschovy soudu.

37 Z toho vyplývá, že řízení o nahrazení souhlasu je jak s ohledem na svůj předmět, tak s ohledem na svůj základ neoddělitelně spjato se zajištěním dotčené věci provedeným orgány činnými v trestním řízení a s následným uložením této věci do úschovy, takže jej nelze posuzovat odděleně od těchto řízení.

38 Zajištění věci v rámci trestního řízení a následné uložení této věci do úschovy soudu jsou přitom charakteristickými projevy veřejné moci, a to zejména proto, že orgány činné v trestním řízení o nich rozhodují jednostranně a tato rozhodnutí jsou pro strany sporu závazná.

39 Spor této povahy je totiž následkem uplatnění výsad veřejné moci jednou ze stran sporu z důvodu výkonu jejích pravomocí, které jdou nad rámec obecných právních pravidel použitelných na vztahy mezi jednotlivci (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 15. února 2007, Lechouritou a další, C-292/05, EU:C:2007:102, bod 34).

40 Z toho vyplývá, že jelikož je řízení o žalobě na nahrazení souhlasu řízením, které je incidenční ve vztahu k řízení o soudní úschově věci zajištěné orgány činnými v trestním řízení a předchází vydání této věci z úschovy, je třeba mít za to, že i tato žaloba souvisí s určitým uplatněním výkonu veřejné moci.

41 Soudní dvůr již v tomto ohledu rozhodl, že je-li určitý spor s ohledem na svůj předmět vyloučen z působnosti nařízení č. 1215/2012, nemůže být použití tohoto nařízení ospravedlněno existencí předběžné otázky, o které musí soud rozhodnout za účelem vyřešení tohoto sporu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. července 1991, Rich, C-190/89, EU:C:1991:319, bod 26).

42 Kdyby se ostatně použitelnost nařízení č. 1215/2012 mohla měnit v závislosti na tom, zda je, či není dána předběžná otázka, byla by popřena zásada právní jistoty, která je jedním z cílů tohoto nařízení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 15. května 2003, Préservatrice foncière TIARD, C-266/01, EU:C:2003:282, bod 42).

43 Takový výklad nelze zpochybnit ani tím, že toto předběžné řízení probíhá mezi jednotlivci bez účasti orgánů činných v trestním řízení, že se jedná o řízení, které je svou povahou sporné, a že se jeho průběh řídí ustanoveními civilně-procesních předpisů.

44 K tomu, aby bylo uvedené řízení bez ohledu na povahu příslušných procesních pravidel považováno za řízení vyloučené z působnosti nařízení č. 1215/2012, totiž postačuje skutečnost, že postup žadatele o vydání věci z úschovy soudu je důsledkem úkonu, který má svůj původ v aktu veřejné moci. Okolnost, že žaloba je u předkládajícího soudu podána jako žaloba občanskoprávní, neboť směřuje k určení toho, komu má být vydána věc, která byla zajištěna a uložena do úschovy, je v důsledku toho irelevantní (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 15. února 2007, Lechouritou a další, C-292/05, EU:C:2007:102, bod 41 a citovaná judikatura).

45 S ohledem na výše uvedené je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že čl. 1 odst. 1 nařízení č. 1215/2012 musí být vykládán v tom smyslu, že pod pojem „věci občanské a obchodní“ ve smyslu tohoto ustanovení nespadá řízení o žalobě na nahrazení souhlasu žalovaného podané v souvislosti s žádostí o vydání věci z úschovy soudu, které je řízením incidenčním ve vztahu k řízení o úschově věci zajištěné orgány činnými v trestním řízení.

Ke druhé otázce

46 Vzhledem k odpovědi na první otázku není namístě na druhou otázku odpovídat.

K nákladům řízení

47 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (sedmý senát) rozhodl takto:

Článek 1 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

musí být vykládán v tom smyslu, že

pod pojem „věci občanské a obchodní“ ve smyslu tohoto ustanovení nespadá řízení o žalobě na nahrazení souhlasu žalovaného podané v souvislosti s žádostí o vydání věci z úschovy

soudu, které je řízením incidenčním ve vztahu k řízení o úschově věci zajištěné orgány činnými v trestním řízení.

Podpisy